

Lietuvos projektas XXI a. pradžioje

Asmens, Tautos ir Valstybės atkūrimo iššūkiai ir uždaviniai

Vytautas RADŽVILAS
Filosofas

Jeigu „projektu“ vadiname sąmoningai sumanytą ir valingai bei tikslingai įgyvendinamą planą, tai moderniosios Lietuvos kilmę ir prigimtį tiksliausiai nusako būtent šis žodis. XIX a. pabaigoje atgimusi lietuvių tauta ir jos sukurta moderni valstybė yra du neatskiriamai susiję to paties Lietuvos projekto sandai. Tada atsiradusi Lietuva buvo „moderni“ griežčiausia šio žodžio prasme: jos tėvai kūrėjai sugebėjo ją ištraukti iš politinės ir istorinės nebūties dvigubu ateitį ir praeitį sujungiančiu vaizduotės ir veiksmo judesiu. Paskutinę minutę jie įtraukė Lietuvą į visą Europą transformuojančių ir į nenuspėjamą ateitį ją nešusių permainų srovę ir tuo pat metu iš Niekio į Būtį traukiamai Lietuvai gelbėti meistrškai pasinaudojo su ta besirančiančia Lietuva mažai ką bendro turėjusios LDK paveldu ir įvaizdžiu.

Kalbant pavaizdžiai, Lietuvos Respublika radosi tarsi *ex nihilo*, kaip subtiliai sukonstruotas prieš šimtmetį praužvusios valstybės miniatiūrinis simuliakras. Lietuva prisikėlė panašiu būdu kaip kažkada europinis Renesansas, kuris „iš nieko“ prikėlė klasikinės Antikos pasaulį.

Šį prisikėlimo atmintis vėl tampa neįkainojama ne tik todėl, kad iš jos galima daug ko pasimokyti susidūrus su šiandienos iššūkiais. Ji dar svarbesnė kaip galbūt paskutinis gyvos dvasinės ir istorinės patirties saitas, galintis sujungti du - XIX a. pabaigos ir XXI a. pradžios - Lietuvos projektus. Juk šiandien Lietuvai yra iškilęs tas pats iššūkis - vėl pamėginti prisikelti ir išlikti. Šitaip ji apibūdindami mes įgytume principinę galimybę vėl pamėginti tiesti tiltą tarp mūsų praeities, dabarties ir ateities, nes suvoktume esą ne atsiėti ir niekam neįsipareigoję šio iššūkio stebėtojai ir aiškintojai, bet nuola-

tos pasikartojančios Lietuvos dramų gyvi ir angažuoti dalyviai.

Net tris kartus - XIX a. ir XX a. antroje pusėje - kiekvienam savosios tautos merdėjimą ir nykimą stebinčiam lietuviui teko apsispręsti. Visada buvo galima rinktis vieną iš dviejų: išdrįsti į šį nyksmą žvelgti atviromis akimis, sąžiningai jį pripažinti, pajauti savo atsakomybę ir ryžtis veikti arba užmerkti prieš jį akis, begėdiškai jį neigti ir likti abejingam ir pasyviam.

Šis kiekvieno asmens dvasioje ir sąžinėje vykstantis apsisprendimas iki šiol lemia Lietuvos likimą. Jis ir tik jis nuolatos stiegia ir atkuria takoskyrą tarp dviejų Lietuvių - pasiryžusios būti, teigti save ir save kurti Lietuvos ir nebeuorinčios gyventi, bijančios būti savimi ir pasiryžusios tapti kitų savikūros medžiaga Lietuvos pamėklės - arba, kalbant „pomoderčiau“, jos simuliakro. Šiandien šis apsisprendimo našta visu savo svoriu užgrūbia mus ir pabėgti nuo jos niekam nelemta. Ji yra mūsų likimas, verčiantis kiekvieną vienaip ar kitaip apsispręsti akistatoje su juo. Jeigu į šiek tiek parmenidiškai keliamą klausimą „Yra ar Nėra?“ Lietuva atsakysime „Taip“, vėl rasis lietuvių tauta, o su ja netolimoje ateityje - ir valstybė. Jeigu atsakysime „Ne“, beliks abstrakčiai svarstyti ir spėlioti, kada visiškai išnyks pasaulyje dar sušmėžuojantis Lietuvos šešėlis.

Įgyvendinti XXI a. Lietuvos projektą visų pirma reiškia atkurti ir atstatyti tris Lietuvos dvasinę gyvastį ir jos politinę bei istorinę būtį palaikančius atraminius stulpus - Asmenį, Tautą ir Valstybę. Jie buvo smarkiai pakirsti jau sovietinės okupacijos tarpsniu, o juos visiškai nugriovė ir beveik baigia sunaikinti naujo tipo „integracijos“ jų vyksmas. Žodis „integracija“ yra daugiareiškis ir mišlingas. Būtų labai paviršutiniška ir naivu manyti, kad gilinama Lietuvos integracija į gilinamąsias „Vakarų pasaulio struktūras“ yra paprastas ir nekalas Europos tautų ir valstybių vienijimasis bei glaudėjantis jų bendradarbiavimas.

Sugrįžusi į Vakarų civilizacinę ir geopolitinę erdvę, Lietuva iš tikrųjų įplaukė ne į išsivąjotą, saugų ir ilgalaikį prieglobstį nuo visų pa-

IMANTO SILEVIČIAUS FOTOG.

► **Spartinama ir gilinama ES integracija iš esmės virto totaline „europeizacijos“ revoliucija, naikinančia Europos krikščioniškąjį paveldą ir tapatumą, tautas ir nacionalines valstybes**

saulio audrų teikiantį uostą, bet tiesiai pateko į dar vienos revoliucijų bangos sūkurį. Galima kalbėti apie revoliucijų bangą, nes šiuo metu pasaulyje vyksta net trys - permanentinė demokratinės globalizacijos, permanentinė rinkos ir permanentinė europeizacijos - revoliucijos. Visos trys yra europinės Apšvietos idėjų įkvėptų bei modernizacinį jos projektą mėginusių siskai nugriovė ir beveik baigia sunaikinti naujo tipo „integracijos“ jų vyksmas. Žodis „integracija“ yra daugiareiškis ir mišlingas. Būtų labai paviršutiniška ir naivu manyti, kad gilinama Lietuvos integracija į gilinamąsias „Vakarų pasaulio struktūras“ yra paprastas ir nekalas Europos tautų ir valstybių vienijimasis bei glaudėjantis jų bendradarbiavimas.

Sugrįžusi į Vakarų civilizacinę ir geopolitinę erdvę, Lietuva iš tikrųjų įplaukė ne į išsivąjotą, saugų ir ilgalaikį prieglobstį nuo visų pa-

naują lygmenį pakylėtas antropologinės ir socialinės inžinerijos projektas, kuriuo siekiama sunaikinti, arba „dekonstruoti“, vadinamąjį „senąjį“ žmogų ir sukurti visiškai naują „ateities“ žmogų, XIX a. gavusį didingai skambantį „antžmogio“ vardą. Integruojama į ES Lietuvai tiesiogiai ir labiausiai patiria vadinamosios „permanentinės europeizacijos revoliucijos“ poveikį. „Griaunantysis per/kuriantis“ šios revoliucijos poveikis Europai yra gelminis, nes radikaliai keičia iki šiol egzistavusį europiečio tipą. Kuriamas būsimasis „gerasis europietis“ privalo tapti „žmogumi be savybių“, arba būtybe, išeinančia už iki šiol egzistavusio žmogaus ribų. Toks išėjimas reiškia, kad Europos tautų „europeizacija“ neišvengiamai tampa „senąjam“ žmogui būdingų prigimtinių savybių, tapatumų ir natūralių žmonių skirtumų ideologiniu neigimu ir praktiniu jų naikinimu.

Europa ir Lietuva mums pažįstamais pavidalais gali išlikti tik tuo atveju, jeigu po „integracijos“ priedanga įgyvendinamam „senojo“ žemyno tęstinio ir stiprinamo griovimo projektui bus veiksmingai pasipriešinta visų norinčių išlikti savimi europiečių bendromis pastangomis. Vienintelė atsvara vykstančiam naikinimui gali būti tik konstruktyvus, veiksmingas ir todėl gyvybingas visapusiško Europos gaivinimo ir atkūrimo projektas. Jo gelminis, nes radikaliai keičia iki šiol egzistavusį europiečio tipą. Kuriamas būsimasis „gerasis europietis“ privalo tapti „žmogumi be savybių“, arba būtybe, išeinančia už iki šiol egzistavusio žmogaus ribų. Toks išėjimas reiškia, kad Europos tautų „europeizacija“ neišvengiamai tampa „senąjam“ žmogui būdingų prigimtinių savybių, tapatumų ir natūralių žmonių skirtumų ideologiniu neigimu ir praktiniu jų naikinimu.

Siekiant atkurti pirmąjį XXI a. Lietuvos atramą - Asmenį - visų pirma teks atsakyti į klausimą, kas yra arba galėtų būti šio šimtmečio lietuvis, o tai reiškia - koks bus jo sielos tipas. Iš esmės tai klausimai,

ŽALGIRIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JUDĖJIMO priedas

SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Nr. 357

kokie dvasiniai ir moraliniai šaltiniai ir veiksniai formuos jo sielą ir bus jos gyvastį bei savastį maitinančios versmės. Ir čia neišvengiamai iškils santykio su Europos krikščioniškuoju paveldu ir tapatumu klausimas. Vykstanti „europeizacijos revoliucija“ yra „švietėjiška“ ir dar radikaliau negu jos pirmakės stengiasi atkirsti Europą nuo jos klasikinių (graikiškų ir romėniškų) bei krikščioniškų ištakų.

Toks ryšio su tradicija nutraukimas labai primena panašią sovietinę praktiką. Jis prilygsta Europos kultūrinės bei istorinės atminties naikinimui ir kuria šiuolaikinio „euromankurto“ tipą. Bet jo poveikis yra dar gilesnis ir įgyja ne tik religinį, bet ir metafizinį bei antropologinį matmenį. Iš šiuolaikinio europiečio kultūrinės atminties ištrinant klasikinį graikiškai-krikščionišką žmogaus vaizdinį ir idealą iš esmės pasikeičia jo savimonė. Europietis pradeda suvokti save kaip viename, nuo aukštesnės dvasinės tvarkos atkirstą būtybę.

Toks „atsaistymas“ reiškia, kad jis *de facto* yra išžmoginamas - paverciamas grynai „gamtiniu“ padaru. Šitaip transformuojamam europiečiui tinka tik vienas ir būtent nepolitinis valdymo būdas - biologinių jo poreikių vadyba. Todėl šiuolaikinio europiečio santykis su religija ir pirmiausia krikščionybe nėra ir negali būti paprastas asmeninio „tikėjimo“ ar „netikėjimo“, bet egzistencinis metafizinio ir antropologinio apsisprendimo bei - ir tai ypač svarbu - jo dvasinės ir politinės laisvės klausimas. Kitaip sakant, šių dienų europiečiui tenka apsispręsti - būti ir stengtis išlikti žmogui ar susitaikyti su jam peršama lemtimi „savanoriškai“ virškinti „modernių“ socialinių gyvūnų.

Vykstantis iš pirmo žvilgsnio paradoksalus ir keistas senų Europos tautų „europeizavimas“ yra jų bendruomeninius ryšius griaunantis ir socialinės sanglaudos saitus sutraukiantis tautų naikinimas. Žvelgiant iš platesnės perspektyvos tai reiškia, kad ES yra iš šimtų milijonų izoliuotų bei susvetimėjusių ir „statybiniais blokeliais“ pavirstusių individų konstruojamas „milžiniškas Leviatanas“ - istorioje dar neregėto ir net neįsivaizduoto dydžio bei masto biosociali-

nė megamašina. Tautoms kaip bendros istorinės atminties ir likimo saistomoms žmonių bendrijoms šioje mašinoje ne tik kad nėra vietos - kaip gebantys politiškai ginti savuosius interesus kolektyviniai dariniai jos yra esminė kliūtis, trukdanti megamašinos šeiminingam ir vairininkams visiškai palenkti iki šiol buvusius laisvus demokratinių Europos šalių piliečius tik jiems paties žinomiems, o gal ir nežinomiems, saviems „integraciniais“ siekiams bei tikslams. Todėl ardančių tautas megamašinos valdytojų tikslas - prievartinai „europeizuojant“ tautas sukurti ištautintų ir beveidžių „naujųjų europiečių“ mases. Jų idealas - „didžioji paneuropinė liaudis“, kuri būtų ne kas kita, o izoliuotų ir susvetimėjusių individų mechaniškas agregatas. Jį sudarantys atomizuoti, kolektyvinės istorinės atminties neturintys ir bendros ateities vizijos nepuoselėjantys individai taptų „grynosios dabarties“ kalniais.

Vienintelis jų gyvenimo „horizontas“ ir „perspektyva“ būtų „čia ir dabar“ atsirandanti grynai asmeninių poreikių tenkinimas. Jie pajęgtų užmegzti vienintelį tarpusavio ryšį - trumpam laikui susijungti vienkartinę funkciją atlikti, o ją įvykdę tuojau pat išsiskirstyti. Vienintelė alternatyva betautei „paneuropinei“ masių visuomenei kaip mechaniskų ir likvidžių ryšių tarp individų tinklui buvo ir tebėra tauta. Ji yra individui ta absoliučiai būtina ir niekuo nepakeičiama atsakomybė, kuriai dėl jos baigtinio dydžio įstengia realiai - visapusiškai ir nuolatos - įsipareigoti asmuo.

Būtent dėl sąlyginio tautos „uždarumo“ - jos gebėjimo būti žmogiškai aprėpiama bendruomene - ji yra absoliučiai būtina ir niekuo nepakeičiama tarpininkė tarp individo ir žmonijos. Atsakingsą ir konkrečiai įpareigojantį asmens santykį su žmonėmis steigiantis ir ugdantis ryšys su tauta yra būtina jo dvasinės ir moralinės brandos sąlyga, nes apsaugo nuo abiejų egoistinio uždarumo savyje formų: tiek indyvidų egoizmo dangstančios abs-trakcijos „meilės“ žmonijai, tiek atvirai egoistinio rūpinimosi tik savo asmeniniais interesais bei reikalais.

Tautos atliekamas būtinas vaidmuo susiejant individą su žmonija ir joje glūdinti galia dvasiškai ir moraliai ugdyti asmenį lemia, kad, būdama ypač stiprių bendruomenės ryšių bei jos narių tvirtos sanglaudos laidas, tauta tampa ir natūraliausia bei patikimiausia jos politinės organizacijos pagrindu. Todėl vykstantis tautų „europeizavimas“ yra ne tik ES priklausančių šalių ištautinimas: neišvengiamas jo padarinys ir palydovas yra griau-namų tautų ir jų sukurtų valstybių piliečių nupolitinimas.

► **Vienintelė atsvara vykstančiam naikinimui gali būti tik konstruktyvus, veiksmingas ir todėl gyvybingas visapusiško Europos gaivinimo ir atkūrimo projektas**

Sugriauta, arba „dekonstruota“, tauta neišvengiamai virsta jokio aukštesnio ir bendro tikslo ne-saistoma, jo nekeliančia ir nesiekiančia ikipolitine etnine bendrija. Jos nariai apskritai nemąsto bendrojo tautos ir visuomenės gėrio savokomis ir siekia asmeninės gerovės, tad čia galimos tik jų asmeninio ir grupinio solidarumo bei tarpusavio pagalbos apraiškos. Eg-zistuojanti tik kaip ikipolitinė etni-nė bendrija tauta iš principo nepa-jėgia sukurti savos valstybės ir yra pasmerкта tapti kitos valsty-bės arba imperinio darinio vald-niais.

Tačiau kiekvienai tautai sava valstybė yra svarbi ne tik kaip ją į politinę bendriją sutelkiantis bei organizuojantis ir nuo vidaus bei išorės grėsmių saugantis skydas. Modernios demokratinės valstybės viešas gyvenimas yra ta aplinka, kurioje reiškiasi ir būna ugdomos svarbios brandaus ir visaverčio asmens savybės - jo moralinės ir pilietinės dorybės.

Spartinama ir gilinama ES integracija iš esmės virto totaline „europeizacijos“ revoliucija, naikinančia Europos krikščioniškąjį paveldą ir tapatumą, tautas ir nacionalines valstybes. Šios revoliucijos ilgalaikiai padariniai dar tik pradėdami įsisąmoninti ir laukia išsamių apmąstymų bei tyrinėj-

imų. Tačiau jau dabar aiškėja, kad tautos ir nacionalines valstybes naikinanti ES nepajėgia tapti tikra ir visaverte politija ir „įstrigo“ pusiaukelėje tarp „supervalstybės“ ir „imperijos“. Maža to, ji laikytina tik „kvaziimperija“, nes faktiškai yra neaiškios prigimties darinys, kurį galbūt tiksliausia vadinti globalaus ekonominio valdymo sistema. Šiai sistemai griaunamos Europos šalių piliečiai yra tik vieningos europinės darbo jėgos ir prekių rinkos dalyviai - gamintojai ir vartotojai, tautos - tik etnogra-

finį savitumą turinčios paneuropinės „multikultūrinės“ liaudies dalys, o valstybės - tik teritoriniai tos pačios bendros rinkos segmentai, kurių administratoriai privalo užtikrinti šiai rinkai veikti tinkamą materialinę infrastruktūrą bei jai būtina palankią socialinę ir teisinę aplinką.

Ir vis dėlto Europos žmonių nukriksčioninanti, ištautinanti ir išvalstybinanti „permanentinė europeizacijos revoliucija“ turi dar fundamentalesnę ir gilesnę - metafizinę ir antropologinę matmenį. Nuosekliai „europeizuojamas“ Europos žmogus išnyksta kaip aukštesnėje dvasinėje tvarkoje įsiskai-knijusi, bendruomeniškai ir politiškai būtybė. Religijškumas, socialu-mas ir politiškumas visada buvo laikomi prigimtinais „senojo“ žmogaus bruožais. Europos „integracija“, kurios idėjinė šerdis ir galutinis tikslas yra šiuos bruožus neigianti ir naikinanti visapusiška žemyno „europeizacija“, neišvengiamai turėjo virsti „senosios“ Europos išžmoginimo projektu. Praradęs prigimtinius žmogaus bruožus individas virsta „kūnu“ - vien-mate būtybe, kurios egzistavimo ir ateities horizontą užsklendžia tik fizinis buvimas, prasidedantis ir pasibaigiantis ikižmogiškų, t.y. gamtinių, saugumo ir medžiaginės gerovės poreikių, tenkinimu. To-

dėl šitokio išžmoginančio „europeizavimo“ būdu „integruojama“ ES negali būti niekas kita, o tik dirbtinis - hoministinis - Leviatanas, arba iš šimtų milijonų „integruojamų“ individų kūnų sudaryta megamašina.

Pasipriešinti neregėtą mastą ir pagreitį įgavusiam šio išžmoginimo vyksmui įmanoma tik suformulavus Europos metafizinio, tautinio ir politinio gaivinimo bei atkūrimo programą. Būtina visomis išgalėmis siekti, kad XXI a. Lietuvos projektas taptų visaverte ir svarbia šios programos įgyvendinimo dalimi. Trys jo siekiniai - atkurti Asmenį, Tautą ir Valstybę - sudaro neišardomą vienvę. Jie iš esmės yra tik vieno didžiojo uždavinio - atkurti visu-minį ir visaverčią Europos bei Lietuvos žmogų - skirtingi aspektai arba dalys.

Šiandien Lietuvai iškilusius egzistencinius iššūkius gali įveikti tik atgimusi ir savo valstybę atkūrusi politinė lietuvių tauta. Ši tauta negali būti suprantama švietėjiškai - tik kaip iš biologinius saugumo ir gerovės poreikius siekiančių patenkinti individų sudarytas organizmas. Ji turi būti savo aukštesnę dvasinę prigimtį ir paskirtį suvokiančių ir siekiančių įgyvendinti laisvų asmenų bendrija. Taip pat turi būti savaime suprantama, kad politinė lietuvių tauta yra visų tautybių jos piliečiai, lojalūs Lietuvos valstybei.

Galiausiai atkurtoji Lietuvos valstybė turi būti tiek tautą ateities audrose privalantis ginti ir apsaugoti politinis šarvas, tiek patikimas laivas, kuriuo ji galės ramiai išplaukti į pasaulio platybes visada jausdamasi esanti laisva ir lygiateisė pasaulio tautų ir valstybių bendrijos narė. Tik išsprendę pagrindinį uždavinį vėl tapti politine tauta, įstengsime susigrąžinti šiuo metu geopolitinių audrų vis labiau blaškomas Lietuvos likimą į savo rankas. Tai leistų mums nekartoti tų pražūtingų klaidų, kurias 1940 m. tragedijos išvakarėse padarė jos deramai pasitikti nepasiruošusi šalies visuomenė.

Kalba, pasakyta Vilniaus forume, 2016 m. sausio 9 d.

2016 02 25, 20 val.,
Menų fabrikas LOFTAS (Švitrigailos g. 29, Vilnius)

Andrius Kaniava
ir grupė
Origami

Aleksandras Ten (gitara),
Sigitas Mickis (klavišiniai),
Andrius Daugirdas (bosinė gitara),
Aleksejus Arslanovas (mušamieji)

Užgrįžimas

Organizatorius: BARDAI LT

Bilietus platina: bilietai.lt 1588

20% nuolaida 2 bilietams

Informuoja: RSPUBLIKA

Daugiau informacijos: www.bardai.lt

Orkestro sezoną pristato ENERGIJOS TIEKIMAS Lietuviško kapitalo lyderis

VASARIO 25 d.,
ketvirtadienį, 19 val.
Šv. Kotrynos bažnyčioje

22-ASIS ORKESTRO GIMTADIENIS

GITAROS PASAULIO ŽVAIGŽDĖ IR STYGINIŲ MAGIJA

RSPUBLIKA

Vilniaus miesto savivaldybės
ŠV. KRISTOFORO KAMERINIS ORKESTRAS
Dirigentas DONATAS KATKUS

Solistė **XUEFEI YANG**
(gitara, Kinija/Didžioji Britanija)

Bilietų kainos: 7-15 EUR
Bilietus galima įsigyti visose bilietai.lt kasose, vietoje valandą prieš koncertą, rezervuoti telefonu 1588 (0,58 Eur/min.) arba tinklalapyje www.bilietai.lt.

www.kristoforas.lt

25% nuolaida 2 bilietams

bilietai.lt 1588

Kaip dirbtinio apvaisinimo metu išvengti žudymo?

Apie tai prie ŽALGIRIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JUDEJIMO apskritojto stalo diskutavo Seimo nariai Povilas URBŠYS, Vytautas GAPŠYS, kunigas, gydytojas prof. Andrius NARBĖKOVAS ir filosofas Vytautas RUBAVIČIUS. Diskusiją vedė žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

G.JAKAVONIS: Visuomenė ganėtinai karštai reagavo į dirbtinio apvaisinimo įstatymo projekto svarstymą Seime. Kaip manote, kodėl?

PURBŠYS: Žmogaus gyvybės prasidėjimas, sutikime, yra labai svarbi tema. Į ją galima žvelgti moraliniu, teisiniu, politiniu aspektais. Jeigu kalbame apie moralinį aspektą, visi - ir tie, kurie pasisako už dirbtinio apvaisinimo legalizavimą, ir tie, kurie nori jo aiškesnio reglamentavimo, - sutinka, kad žmogaus gyvybė atsiranda nuo embriono. Bet požiūris į tą embrioną labai skirtingas: vieni mano, kad tai yra vos ne atlieka, kiti įsitikinę, kad tai - žmogaus gyvybės pradžia, kurią reikia gerbti. Moralinėje plotmėje pirmiausia iškyla problema tų žmonių, kurie negali susilaukti savo palikuonių dėl įgimtų dalykų arba po įvairių ligų.

Gediminas JAKAVONIS
Žalgirietis

Antra problemos dalis - teisinė. Mūsų Konstitucijoje aiškiai apibrėžta, tiesiogiai nurodyta, kad žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas. Tačiau pastaruoju metu vertinant teisiškai linkstama atskirti gyvybę nuo orumo arba ją labai skirtingai interpretuoti. Jau yra registruotas Civilinio kodekso projektas, kuris priestariauja Konstitucijai, ir norima padaryti taip, kad dirbtinio apvaisinimo problemos būtų sprendžiamos ne įstatymu, o būtų nuleistos į Vyriausybės lygmenį.

Reikia pripažinti, kad formuojasi valstybinis požiūris į šita problemą, nes po Nepriklausomybės atgavimo mes neturėjome dirbtinio apvaisinimo įstatymo. O dabar, regis, siekiama, kad iš viso toks įstatymas neatsirastų. Socialdemokratų, konkrečiai Juro Poželos, iniciatyva yra inicijuotas įstatymo projektas dėl Civilinio kodekso pataisos ir siekiama panaikinti nuostatą, kad dirbtinis apvaisinimas turi būti reglamentuojamas įstatymu. Šis projektas skinais sau kelią padedant ne tik liberalams, bet ir, kad ir kaip tai būtų keista, konservatoriams bei krikščionims daugkratams. Už jį balsavo ne kas kitas, o vienas iš pagrindinių konservatorių partijos ideologų ir lyderių Andrius Kubilius.

Šie trys išvardyti dalykai, be abejo, yra veikiami dar ir išorinių faktorių. Vienas jų - tarptautinis, nes mes, būdami Europos Sąjungos bendrjoje, susiduriame su vartotojišku mentalitetu ir vartotojiškos visuomenės kūriniu. Ir reikia pasakyti, kad toje vartotojiškoje visuome-

nėje norima sukurti naują europinę rasę, kurioje nebūtų jokių išsigimimų, jokių nukrypimų nuo normos.

Antras faktorius - vidinis: veikia privatūs verslo interesai, siekiantys sau naudos, nes dirbtinis apvaisinimas yra labai pelninga veiklos sritis. Todėl verslo grupės daro lobistinę įtaką politikams, kad šie priimtų joms palankius įstatymus.

V.GAPŠYS: Dirbtinis apvaisinimas kaip gydymo būdas yra visiškai suprantamas. Jis gana ilgai taikomas, pirmieji dirbtinio apvaisinimo būdu gimę asmenys yra jau mano amžiaus arba net vyresni. Aš manau, kad tai yra normalus gydymo būdas toms šeimoms, kurios negali susilaukti atžalų natūraliu būdu.

Dėl ko kyla diskusijos? Pirmiausia dėl teisinio aspekto. Civiliniame kodekse įrašyta, kad dirbtinis apvaisinimas turi būti apibrėžtas įstatymu. Aš manau, kad taip ir turėtų būti. Įstatymas tikrai galėtų apibrėžti, kaip turėtų vykti dirbtinis apvaisinimas, nes esama tam tikrų niuansų. Jie susiję ne vien su gydymu, bet ir su tam tikrais šeimos santykiais ir po to atsirandančiomis teisinėmis pasekmėmis. Taigi diskusija kilo dėl to, kaip tos procedūros turėtų būti vykdomos. Klinikos

Dabar dirbtinis apvaisinimas vyksta, bet, galima sakyti, pakamėmis, todėl ši veikla turi būti kuo greičiau reglamentuota įstatymu. Antraip šeimos, kurios dabar negali susilaukti vaikų, turi vykti pagalbos į užsienio šalis. Tai nėra normalu.

A.NARBĖKOVAS: Aš čia vieništelis esu medikas iš visos mūsų draugijos, kalbėjusi kaip bioetikos specialistas ir kaip gydytojas. Seimo narys V.Gapšys užsiminė apie „keistai kalbančius medikus“. Man labai glumina tai, kad profesionalai medikai kalba ne tai, kaip yra iš tiesų, bet kaip kažkam reikia. Taip sakant, yra tam tikrų interesų. Ir „keista kalba“ nedaro garbės tiems, kurie niegia tikrovę.

Šiandieną biomedicinoje dėl gyvybės pradžios nėra diskusijų, diskusijos vyksta visuomenėje, tarp politikų. Akivaizdus faktas, kad žmogaus gyvybė prasideda nuo apvaisinimo momento. Iki aštuntos savaitės turime embrioną, o vėliau - vaisių. Tačiau iki 22 savaičių neišnešiotas vaisius yra vadinamas mediciniškai ne atlieka.

Esame turėję daug nemalonių situacijų, kai įvykus persileidimui žmonės mato savo negyvą vaiką, o jiems jo neatiduoda. Sakų, kad tai yra medicininė atlieka. Tarpininkavau porai šeimų, kad geros valios vedami medikai atiduotų tuos kūnelius ir artimieji galėtų juos palaikyti. Taip ir buvo, palaidojo senelių kape, savo artimųjų kape, aišku, be jokių dokumentų, bet savo vaiką palaidojo taip, kaip dera būti palaidotam žmogui.

Dabar kūnų naikinimas su visomis medicininėmis atliekomis labai aiškiai rodo nehumanišką požiūrį į žmogų, į jo gyvybę nuo pat prasidėjimo momento. Mes nekalbame apie vienos ar dviejų dienų embrioną, kalbame apie vaisių, kuriam yra 22 savaitės. Tie ne laiku gimę žmonės juk gali ir išgyventi.

Kai dar buvau studentas, buvo sakoma, kad anksčiau gimęs vaikas, jeigu sveria apie 900 gramų, turi šansų išgyventi. Dabar vaikai išgyvena nesverdami ir nė pusės kilogramo. Technologijoms tobulėjant jie galėtų išgyventi gimę ir dar anksčiau. Taigi mes turime laukti imant tik šeimos narių lytinę ląstelę, ar panaudojant ir donorų iš šalies spermą. Tai atviras klau-

Dėl dirbtinio apvaisinimo įstatymo projekto man tenka diskutuoti jau antrą dešimtmetį. Situacija yra labai paprasta. Kai įstatymas nebetinka kažkam (o tai šiuo atveju - privatūs centrai, kurie užsiima išimtinai dirbtinio apvaisinimo praktika), tokio įstatymo tiesiog nebereikia. Jis jau seniai galėjo būti. Paradoksu, kad sveikatos ministrė bando pulti Seimą už tai, kad nepriima įstatymo, kai tuo pat metu pati jį stabdo ir daro visus žingsnius, kad tik jis nebūtų priimtas. Šis projektas dabar turi keletą aspektų, kurie nepriimtini verslui.

Prof. Andrius NARBĖKOVAS
Kunigas, gydytojas

teikti atskaitas Europos reprodukcijos ir embriologijos draugijai, ir iš pateiktų duomenų galima pavaisngumas - tam tikrų būklių ar ligų pasekmė, atsirandanti dėl embrionų, kalbame apie vaisių, kuriam yra 22 savaitės. Tie ne laiku gimę žmonės juk gali ir išgyventi.

Situacija tokia, kad šios klinikos vaiko kriterijaus, kuris nėra pats esmingiausias, - vadinamųjų klinikių neštumų arba pastojimų po šių procedūrų. Kiekviena klinika siekia gerų rezultatų. Tačiau nutinka taip, kad įkeliama daugiau embrionų tikintis, kad įsitvirtins nors vienas, o įsitvirtinus daugiau kyla labai rimtų komplikacijų. Tuomet atliekamos vadinamosios vaisiaus

pateikti duomenys, kad šaldant kiaušialąstes klinikių neštumų sulaukiama daugiau negu iš atšildytų embrionų. Atšildžius kiaušialąstes turima 25 proc. neštumų, o iš atšildytų embrionų - apie 20 proc. Gimdymų skaičius taip pat reikšmingai skiriasi: po embrionų atšildymo gimė 14 proc. kūdikių, o po kiaušialąsčių - daugiau negu 15 proc. Šie skaičiai rodo, kad kiaušialąsčių šaldymas yra alternatyva, išsprendžianti daug problemų, kurių būtų šaldant embrionus.

Ką daryti su užšaldytais embrionais, kai baigiasi galiojimo terminas? Tas užšaldytų embrionų buvimas iš tiesų yra labai rimta etinė ir teisinė problema. Maža to, „keista“ medikų kalba arba manipuliavimas visuomenės nuomone yra nekorektiški, jei sakoma, kad neturint užšaldytų embrionų medikai reikės papildomos narkozės, papildomos stimuliacijos hormonais. Tai tikrai netiesa, nes surinkus kiaušialąstes šių procedūrų kartoti nereikia. Be to, iš atšildomos kiaušialąstės sukuriami švieži embrionai, ir tyrimai rodo, kad jų implantavimas gimdoje būna efektyvesnis negu atšildytų embrionų. O jeigu procedūra nepavyko, ji gali būti kartojama lygiai taip pat kaip su atšildytu embrionu. Bet gimus vaikui arba pasikeitus situacijai šeimoje užšaldytas kiaušialąstės galima tiesiog sunaikinti. O kai yra likę embrionų, išlieka problema, ką su jais daryti.

G.JAKAVONIS: Į viską žiūrima pernelę liberaliai. Ar galima apskritai Tautoje, valstybėje švietimą, sveikatos apsaugą prilyginti paslaugai? **VRUBAVIČIUS:** Tai ir vyksta, ir tai neišvengiama, nes tokia yra kapitalizmo raida. Dabartinis viešasis, buvo prarasti visi, įvyko persileidimas. Tokia praktika, kai į gimdą įdedama daugiau embrionų, negu leidžiama pagal dabartinę tvarką, yra negalima, bet tai vyksta. Europos reprodukcijos ir embriologijos draugijai pateikti skaičiai iš tiesų glumina. Neįvardysiu klinikos, bet viena iš tų, kurios užsiima dirbtiniu apvaisinimu, pavyzdžiui, 2014 metais turėjo keletą vadinamųjų klinikių neštumų, kitaip tariant, embrionai įsitvirtino, bet giminių nebuvo nė vieno. Jie pateikė gimdymų skaičių - 0,0. Bėlieka pikintis, kai pamatai šitų klinikų reklamas, kad jie vos ne 80 proc. yra sėmingi, paskui tie procentai mažinami iki kokių 40 arba dar mažiau, tačiau iš tikrųjų jie gali būti nuliniai.

Kadangi kitur tokia paslauga neteikiama ir yra tik privačios klinikos, pagalbos ieškantys žmonės tampa jų įkaitais. Pavyzdžiui, kodėl tokios didelės paslaugų kainos? Kas jas nustatė? Tokius įkainius nusistatė pačios klinikos.

Dar vienas dalykas, susijęs su dirbtinio apvaisinimo įstatymo projektu, yra draudimas šaldyti embrionus. Embrionų šaldymas yra rimta medicininė problema, turinti ir etinį bei teisinį pasekmę. Alternatyvus siūlymas (ir tai numatyta dabartiniame įstatymo projekte) yra šaldyti kiaušialąstes. Ir štai mes giriname tas „keistas medikų kalbas“, kai jie ignoruoja faktus. Todėl manęs visai nusteina, kad V.Gapšys negavo pagedautų mokslinių straipsnių, mat juose rašoma kas kita.

Štai Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Embriologijos ir histologijos katedros raštas, kuriame

Vytautas GAPŠYS
Seimo narys

G.JAKAVONIS: Žmogus lieka kažkur antroje ar trečioje vietoje po technologijų. **VRUBAVIČIUS:** Dabar, čia žiūrėdami vienas į kitą, mes pripažįstame žmogaus orumą, asmens vertę ir t.t. Bet kai nueiname į misionierių, tai versle visada svarbiausia produkto kokybė. O jeigu embrionas neatitinka standartų... rime atsižvelgti į jo žmogišką prigimtį, jo žmogišką orumą. Kai čia kalbame apie verslą, visa kapitalistinė kontekstą, tai viskas dëlionas vienaip. Tarkime, jeigu mokami pinigai, tai versle visada svarbiausia produkto kokybė. O jeigu embrionas neatitinka standartų...

Povilas URBŠYS
Seimo narys

A.NARBĖKOVAS: Tie patys asmenys, kurie deda visas pastangas dėl minėto projekto liberalizavimo, siekia, kad būtų įteisinami ir eksperimentai su embrionais, embrionų kamieninių ląstelių tyrimai ir pan. Vienas žinomas genetikas per radijo laidą pasakė: „Mums reikia dirbtinio apvaisinimo įstatymo, nes mums reikia žaliavos.“

VRUBAVIČIUS: Taip plėtojasi kapitalizmas. Kitas klausimas, kaip mes suvokiame šią plėtrą ir ar besugebame įdiegti tokį paprastą principą, kad gyvybė yra šventa. Jeigu toks, o ne atliekinis ir ištekinis požiūris vybūrai, tada daugelis problemų reikia kitaip spręstis. Bet jo jau, ko gero, nebeįmanoma įtvirtinti, nes visi dalykai, kurie susiję su šventumu, yra nuosekliai eliminuojami. Vyksta kartingiojo ateizmo visuomenių raida, kurioje nebelieka nieko švento. Šventi yra tik žmogaus kuriami universalūs principai. Ir kai Dievo galybė pakeičiama žmogaus sukurtais principais, tada atsiranda didelių bėdų. Panaikinus gyvybės nelygstamumą, viskas tampa tik prekinis santykių išraiška. O visuomenės taip puikiai susistatę, kad vyrauja tik tos ideologijos, kurios reikalingos kapitalizmo plėtrai. Ir viena iš jų teigia, kad žmogus yra savo kūno šeimininkas. Ką jis nori, tą ir daro.

PURBŠYS: Mes matome, kaip skaidomas žmogus, jo tapatybė. Jam reikia įrodinėti, kas yra vyras, kas yra moteris, kas yra vaikas šeimėje, kas yra šeima. Bet glindamiesi į dirbtinio apvaisinimo problematiką matome, jog norima, kad žmogus gyvybės pradžioje galėtų neturėti genetinio ryšio su savo tėvais. Nuo pat pradžią jis atskiriamas nuo savo gimdytojų. Toliau technikos reikalus į atskirti nuo pačios šeimos, galų gale nuo Tautos.

A.NARBĖKOVAS: Žmogus, kad ir kurioje pasaulio dalyje jis būtų, yra pirmiausia žmogus. Tu-

Paprasčiau pateikti pastarųjų metų mokslinius straipsnius, jų, deja, nesulaukiau

Vytautas GAPŠYS
Seimo narys

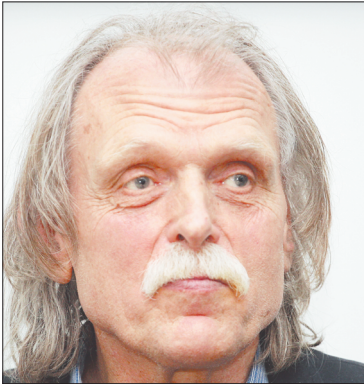
G.JAKAVONIS: Anksčiau buvo labai aišku, kad pirmiausia yra šeima, toliau - mano kiemo bendruomenė, mano miestelis... O dabar kertama per tuos patinuos dalykus... Kas nutiko? **VRUBAVIČIUS:** Mano galva, žmonės nutarė perkurti save. Ki-

Norima, kad žmogus gyvybės pradžioje galėtų neturėti genetinio ryšio su savo tėvais

Povilas URBŠYS
Seimo narys

VRUBAVIČIUS: Embrionas yra gaminy. **A.NARBĖKOVAS:** Taigi jei embrionas yra nekokybiškas, pelno nepadarysi. Esame susidūrę ne kartą, kai vaikai, gimę po dirbtinio apvaisinimo, turi vienkokių ar kitokių negalios požymių ir jie atsiduria globos namuose. Tokio nekokybiško produkto nereikia.

Istorinės pamokos turėjo labai aiškiai pasakyti, kad siekis atrinkti geriausius, ta eugenika, kuri visais laikais buvo kritikuojama kaip nežmoniška, yra netinkamas kelias. Šiandien tik rafinuotiau apie tai kalbama. Kad vaikai bus sveiki. Taip kryptant į verslą prarandama pati medicinos priedermė - gydyti ir saugoti gyvybę. Beje, embrionų ir vaisių palaikų problematika iš-

Vytautas RUBAVIČIUS
Filosofas

kelta Aplinkos ministerijoje, ne Sveikatos apsaugos ministerijoje. Tai iš tiesų glumina.

Kaip ir nacių laikais, taip ir dabar, manau, laikomasi nuostatos, kad apskritai žmogaus gyvybė yra nevertinga, bet kai kurių žmonių gyvybė nevertinga. Ir čia svarbu, kur brėšime tą ribą, kurie yra vertingi, o kurie - ne. Juk nacių laikais kai kurie buvo itin vertingi, o kitus buvo galima deginti krosnyse. Ir į tai visiškai nebuvo kreipiamas dėmesys. Lygiai tas pats čia. Kai kurie galbūt bus labai vertingi, kokybiški ir pelningai parduodami, o kitus bus galima sunaikinti.

Visos problemos turi bendrą vardiklį - tai požiūris į žmogaus gyvybę. Ir nereikia išpūsti akių ir stebėtis, kad vaikus sumeta į šulinį, kad tiek daug savižudybių Lietuvoje, kai valstybėje žmogus nėra vertinamas. Kai kalbame apie šventumą, ši sąvoka šiais laikais turi kone negatyvų atspalvį. Pavadinti ką nors šventu - tai kone užgauti arba įžeisti. Bet žmogus turėtų būti pirmiausia neliečiamas. Visi žmonės, taip pat ir politikai, buvome embrionai, buvome vaisiai, o jeigu kas nors kaip nors būtų nusprendęs, kad mes neverti gyventi, tai šandien nediskutuotume. Ir Seime jie nesėdėtų.

G.JAKAVONIS: Anksčiau buvo labai aišku, kad pirmiausia yra šeima, toliau - mano kiemo bendruomenė, mano miestelis... O dabar kertama per tuos patinuos dalykus... Kas nutiko? **VRUBAVIČIUS:** Mano galva, žmonės nutarė perkurti save. Ki-

taip tariant, gyvybė suprantama kaip gaminy. Ir žmogus siekia padaryti save pagal norimą pavidalą.

Genetinės inžinerijos tikslas yra gerinti tam tikras žmogaus savybes. Nepalikti gamtos arba Dievo dėsnii. Nepalikti jokios tikimybiškumo galimybės. Viską racionaliai apskaičiuosime ir susikursime. Jau ne Dievas kuria, bet mes, pasiėmę tą galią, perkursime patys save.

Tai yra nemirtingumo pagunda. Jeigu mes galime save klonuoti, tuomet mes galime save klonuoti iki begalybės. Klonuoti galima tik biologinį gaminį. Dvasios niekaip. Tada iš viso reikia naikinti dvasios nuovoką ir viską suvesti į genetiką. Neva viskas yra tik mūsų genai. Ne kultūra, ne jokia ten bendruomenė, ne kalba, ne dar kas nors, bet tik genetika. Ir tada atsiranda natūralus išsiskaidymas. Nedaugelis turės prieigą prie tos genetinės inžinerijos ir savęs perkūrimo. Juk tai brangi iluzija.

Nepaprastai sparciai ir gydymas, ir švietimas virto paslaugų teikimu. Tai lėmė didžiulius ne tik ideologinius, bet ir mentaliteto pokyčius. Paslaugų teikimas remiasi visai kitokia logika. Paslaugos įkainis, paslaugos kodas, ir visai nesvarbu žmogus, pacientas. Svarbu, kiek tu suteiki paslaugų ir ką gami. Taip pat švietimo sistemoje svarbu ne žmogaus, jo

Tai yra nemirtingumo pagunda. Klonuoti galima tik biologinį gaminį. Dvasios niekaip

asmenybės kūrybinių galių ugdymas, bet švietimo paslaugų teikimas.

A.NARBĖKOVAS: Santariškių konsultacinėje poliklinikoje jau galima išsimuštį numeruką, kur nurodomas kliento numeris. Žmogus - ne pacientas, o kaip banko klientas.

VRUBAVIČIUS: Nepastebimai ta logika keičia mūsų mąstymą ir požiūrį į save ir į kitus. Ir tada atsiranda klientas, jau nebe pacientas. Ir iš esmės virstame žmogiškaisiais ištekliais, kurie vienaip ar kitaip perdirbami, ir perdirbami ne be atliekų. Kai vyksta natūralus perdirbimo procesas, atliekų visada būna labai daug. O embrionų kaip žaliavos reikia tai genetinės inžinerijos pramonei. Užtat ir matomas didžiulis spaudimas politikams. Bet daugelis jų nesupranta, kas čia vis dëlto vyksta. Atrodo, čia tik pavieniai žmonės, kurie turi kažkokį interesą. Bet čia veikia didesnė visos mūsų raidos logika, kuriai vienaip ar kitaip, mano galva, reikėtų sąmoningai priešintis. Nepasipriešinsi technologijos eigai, bet kažkur būtina statyti tam tikras aiškias užkardas. Mano galva, reikia grįžti prie tų dalykų, kurie susiję su šventumu pajauta. Nes šventumas - tai, kas neliečiama, nelygstama ir ko mes negalime iš esmės savo protu suvokti ir racionalizuoti.

Parengė Darius KAUZANAS

Visa filmuota medžiaga tinklalapyje www.suzalgirius.lt

Lietuva - tai būdas žiūrėti į pasaulį

Istorinę atmintį, moralines, emocines ir dvasines tautos dominantes saugantys nacionaliniai simboliai spinduliuoja pasaulėjautą ir pasaulėžiūrą formuojantį, individus į tautą telkiantį, nacionalinį sąmoningumą ir prigimtines kultūrinės šaknis palaikantį lauką, sergintį tautą nuo išsivaikščiojimo ir ištripimo pasaulio mišrainėje. Šiandien, kai sistemingai niekinami bei naikinami lietuvių tautos dvasinę teritoriją sergintys simboliai, apie jų svarbą ir būtinybę juos ginti kalbamės su žinomu mitologu, mokslų daktaru Dainiumi RAZAUSKU.

Rimvydas STANKEVIČIUS
„Respublikos“ žurnalistas

- Kiek apskritai simboliai turi galios kiekvieno mūsų gyvenime?

- Mes, psichinės būtybės, gyvename ne kur kitur, kaip tik simbolių pasaulyje. Psichinė tikrovė yra vienintelė tiesiogiai patiriama mūsų tikrovė, o ją iš esmės sudaro simboliai. Tačiau simboliai yra skirtingos svarbos. Vieni - tarsi samanės ar žolės, kuria kasdien vaikštome net nepastebėdami. Kiti - tarsi medžiai, pagal kuriuos orientuojamės miške ir kurių viršūnių net užlaužę galvas ne visuomet įžiūrime. Tai svarbiausieji simboliai - pasaulėžiūriniai, religiniai, nacionaliniai. Iš tikrųjų keista yra svarstyti apie simbolių svarbą, nes, be jų, mūsų sielai ar psichikai daugiau niekas ir nesvarbu. Tik jei ne vieni simboliai, tai kiti; jei ne vienos tautos, tai kitos. Neišvengiamai!

Kiekviena tauta, jei tik yra tam laisva, pati išsirenka ar, veikiau, išsiugdo - kaip tuos medžius - sau simbolius, kuriuos laiko svarbiausiais, kuriais kliaujasi it gairėmis ir tokiu būdu kuria savo dabartį ir ateitį, atitinkamai rikiuoja savo būdo savybes, vertybes, prioritetus, nuo kurių priklauso individo gyvenimo prasmė, „sėkmės“ samprata ir t.t.

- Ligi šiol turėjo tokius simbolius ir lietuviai. Tai - ir Vytis, ir Pilėnai, ir pokario partizanai, rezistentai, ir literatūra, ir pati lietuvių kalba... Apskritai visas mūsų paminklynas. Pastebite, kad visi jie šiandien iš simbolių-medžių mėginami parversti ir paversti į simbolius-samanas? Na, pavyzdžiui, esame primygtinai įtikinėjami, kad lietuvių kalba - jokia nacionalinė vertybė, o tik priemonė susikalbėti.

- Iš tų, kurie teigia, kad kalba tėra priemonė susikalbėti, tik bendravimo priemonė, tuoj pat atimčiau prabangius kostiumus, nuvilktčiau stilingai prasegtus brangius baltinius su raudonais „šlipsais“ ir aprenčiau vatinukais, šimtasūlėmis. Drabužiai juk tėra priemonė kūnui pridengti nuo šalčio!

Taip ir kalba - žinoma, tai bendravimo priemonė, bet ne „tik“! Užtenka kokioje nors tolimoje šalyje, svetimų žmonių minioje ūmai išgirsti kažką prabilus lietuviškai, kad akimirksniu visa savo esybe suprastume, jog mums lietuvių kalba - nepalyginti daugiau ir svarbiau.

Tad jeigu tie kalbos „pragmatikai“ atsisakys dėvėti šimtasūles, tuo tik patvirtins esantys melagiai.

- Na, o Margirio karių poelgis? Anksčiau jis mums simbolizavo narsą verčiau žūti nei pasiduoti, o štai dabar neva darosi „pozityvu“ ir „šiuluaiškiška“ manyti, esą Pilėnų gynėjai išsižudė iš baimės. Nemanote, kad šio simbolio prasmė mūsų pasaulėvaizdyje keičiama sąmoningai ir tikslingai?

- Mūsų eros pradžioje, Romos imperijai bebaigiant malšinti pavergtos žydų tautos sukilimą, paskutinė romėnų nepaimta sukilimo tvirtovė liko Mosadas. Jos gynėjai, supratę, kad apsiginti vilties nebėra, pasielgė lygiai taip, kaip Lietuvoje po daugiau nei tūkstantmečio Pilėnų gynėjai.

Šiandien Mosado vardas plačiai žinomas, nes juo pavadinta Izraelio slaptoji žvalgyba. Ką tai reiškia? Ogi tai, kad šis istorijos įvykis, Mosado tvirtovės gynėjų narsa, jų pasiryžimas geriau mirti nei pasiduoti ir tapti pavergtiems, tapo žydų tautos ir valstybės gynybos pamatu. Jo esmė - nepajudinamas įsitikinimas, jog laisvė svarbiau už gyvybę. Ir pasiryžimas niekada nė už ką nepasiduoti. Bet koks bandymas sumenkinti Mosado gynėjų narsą ir žygdarbį prilygtų antisemitizmui, už kurį dabar baudžiama.

Pilėnų gynėjų žygdarbis, jo motyvai ir jo reikšmė Lietuvai - lygiai tokie pat. Todėl menkinti Pilėnus - tai yra tas pats, kas menkinti Mosadą. Menkinti Pilėnus reiškia niekinti Lietuvą.

- Gali būti, kad didžiuma savo Tėvynę painiekina tarsi nejučia, nė nepagalvodami ir nesuprasdami, ką daro. Bet tada kyla klausimas, kodėl gi jie nepagalvoja ir nesupranta? Atsakymas į šį klausimą nuvestų mus į dar vieną gyvybiškai svarbią sritį - švietimą. Štai tada aiškiai ir pamatytume: Lietuvoje nėra lietuviško švietimo. Lietuvoje žmogus neaugina mas lietuviu.

Pasakysiu skambiai ir žiauriai: žmonės, atmetę tautinės mokyklos programą ir sukūrę dabartinę švietimo sistemą ar bent įtvirtinę jos turinį, yra tėvynės išdavikai. Nes švietimo sistemos ištautinimas yra ir visuomet bus itin skaudus smūgis, smūgis žemiau juostos bet kuriai pasaulio tautai ir valstybei. Juk jeigu nėra tautinio švietimo, jei valstybėje nė

yra slopinami, užgniaužiami, jos ženklai - išprasmunami, išniekinami.

Juk ką reiškia išniekinti? Tą, kas yra kažkas, paversti niekuo. Tarkim yra kažkoks paminklas ar istorijos įvykis, kuris gali sutelkti, įkvėpti, suteikti prasmę būti ir dirbti, o išniekintas jis to nebegali. Tai, apie ką čia mudu šnekamės, iš tikrųjų yra skaudus ir vidury baltos dienos vykstantis Lietuvos išniekinimas. Kad Lietuva nebesutelktų, nebeįkvėptų, nebesuteiktų prasmės. O tada jau bus galima mus paimti plikomis rankomis...

Todėl ir sakau: neigti Pilėnų žygdarbį reiškia mėginti atimti iš mūsų lietuviškąją gyvenimo prasmę. Lygiai tas pat su lietuviškos abėcėlės raidėmis, su Jonu Basanavičiumi ir Justinu Marcinkevičiumi, su Lietuvos partizanais ir rezistentais...

- O kuo pasireikštų tas lietuviškasis švietimas, kuo jis būtų lietuviškas?

- Lietuviškas švietimas anaipol nereiškia, kad nereikia supažindinti su pasaulio istorija, fizika ar dar koku nors mokslu. Lietuviškas švietimas reiškia žvelgti į tikrovę plačiai atsiimerkus visų įmanomų mokslų priemonėmis, bet lietuvių žvilgsniu. Nėra Lietuvos be pasaulio, atskirai nuo pasaulio - joku būdu negalima viena ir kita atskirti. Lietuva - tai tam tikras būdas žvelgti į pasaulį, į tikrovę. Ir nė kiek ne prastesnis už rusišką, lenkišką ar amerikietišką.

Mokyklos uždavinys ir yra supažindinti augantį žmogų su lietuvišku pasaulio matymu, įvesti į jį, kad sąmonėje atitinkamai išsidėliotų gairės, atsivertų atitinkamos prasmės. Visi simboliai, beje, taip ir veikia - mūsų gyvenimui, mūsų kasdieniams veiksams jie suteikia atitinkamą prasmę. Na, pavyzdžiui, vėliava. Daiktiškąją prasmę ji tėra medžiagos gabalas, skuduras. Bet pasakyk, tarkim, rusui, lenkui ar anglui, kad jo vėliava - tik skuduras. Ir prasidės „diskusija“ kumščiais.

- O štai „perauklėtam“ lietuviui, deja, jau ne tik galima šitaip pasakyti, bet ir sulaukti kone jo paties pritarimo...

- Yra tokia budistinė porinė apie du atsisakytojus - mokytoją ir mokinį. Kartą jiedu sėdi kalnų oloje, medituoja. O spirgina speigas! O pasišildyti visai nėra kuo, tik medinė Budos statula. Mokytojas paėmė, sukapojo statulą į pliauskas ir įkūrė ugnį. Mokinys, tai matydamas, sušuko: „Mokytojau, ką darai! Tu juk degini Budą!“ Tačiau mokytojas atkirtė: „Kaip tai Budą? Aš juk deginu medžio pliauskas!“

Po kurio laiko jiedu atkeliavo į kažkokią šventyklą ir, prie jos artėdamas, mokytojas pagarbiai iki pat žemės nusilenkė akmeninei Budos statulai prie įėjimo. Mokinys nustebejęs paklausė: „Kam tu nusilenkei, mokytojau? Juk tai tik akmuo!“ „Kvailiui tai tik akmuo, - at-rėžė mokytojas, - o išminčiui - Buda.“

Taip ir su vėliava, su visais simboliais. Žinoma, jeigu neturi kuo sutvarstyti mūšyje sužeisto draugo - aprišk vėliava! Ir tai nebus joks išniekinimas. Bet kai ji plėvesuoja virš būrio galvų, būk geras ir atiduok jai deramą pagarbą.

- Tad kaipgi elgtis, ką mums daryti, kad mūsų nacionaliniai simboliai nevirstų „tik“ skudurais, pliauskomis ir akmenimis?

- Pirmiausia reikia apginti savo kultūros erdvę. Nepamiršti - būtent čia gyvena lietuvių dvasia. Tik iš tos kultūrinės erdvės gali rasti didūs mąstytojai ir menininkai, ir tik iš čia - didūs mokytojai, kurie parengtų gerus mokytojus. Kad mokytojai turėtų iš kur įkvėpti tikro gaivaus lietuviško oro, aukštos lietuviškos dvasios. O tada jau išsivažinėtu po visos Lietuvos mokyklas ir perduotų ją, įkvėptų ją jaunuomene. Tai Lietuvos sėkla, jos gyvybinis branduolys ir kartu imunitinės sistemos užtaisas. Tai toji lietuviškoji Akis, kuri lietuviškai regi pasaulį. Ją reikia ginti ir saugoti kaip savo akį.

Stasio Žumbio nuotr.

Prisimenate hobitą Frodą iš Dž.R.R.Tolkieno „Žiedų valdovo“, nešusį į Mordorą sunaikinti žiedą? Juk jis ir drebėjo, ir verkė, nuolat grūmėsi su pagunda apsigręžti ir grįžti, taip pat su pagunda pačiam pasinaudoti žiedo galia, kartais nuo žiedo skleidžiamų kerų apsvaigdavo, bet vis dėlto nuėjo iki galo ir savąją misiją atliko.

Gal ir Pilėnų gynėjai bijojo, verkė, gal ir Margiriai suvirpėjo ranka, juk žmogus - ne akmuo. Bet svarbiausia ne tai, kas juos galėjo palaužti, o tai, kad galų gale jie vis dėlto pasirinko geriau mirti nei būti pavergtiems. Todėl svarbiausia iškelti esminę šio žygdarbio gaidą, jo šerdį. Panašiai muziką klausant per radiją - gal radijas ir traška, gal į tą patį dažnį bando įsiterpti kitos stoties triukšmai, bet dainą vis dėlto išgirsti ir atpažinti juk įmanoma. Lygiai taip galima, būtina atpažinti ir šio žygdarbio esmę. Ne išgirsti jos arba ją neteisingai suprasti tegali arba kvailys, arba niekšas.

- Bėda ta, kad didžiuma Lietuvos visuomenės į tokius antpuolius prieš mūsų nacionalinius simbolius numoja ranka, nes apskritai nesigilina į simbolių reikšmę ir nesuvokia, kaip giliai tokie smūgiai žeidžia Lietuvos dvasią.

ra įstaigos ir tam tikro žmonių rato, branduolio, saugancio tautinės tapatybės formulę, ilgainiui valstybėje paprasčiausiai neliks visuomenės segmento, kuriam rūpėtų tos valstybės likimas.

Akivaizdu, kad išoriniams Lietuvos priešams tokie dalykai naudingi. Akivaizdu, kad čia dirbama jų naudai. Su svetimų ir priešiškų žvalgybų veikla yra lygiai taip, kaip su virusinėmis infekcijomis. Aplink mus tų virusų gausu nuolat. Bet kol gerai veikia mūsų imunitinė sistema, mes nesergam. Svarbiausia yra organizmo imunitinė sistema. O tautos ir valstybės imunitinės sistemos atsinaujinimą užtikrina švietimas. Tai, kad nebaudžiamai puolami nacionaliniai simboliai, ir reiškia, kad mūsų imunitinė sistema yra pažeista, be to, ulioai ir nuosekliai naikinama. Kai ji visai sunyks, lietuviai - kaip jau buvo prieš praėjusio amžiaus aštuonioliktųjų metų nepriklausomybę, Rytų Lietuvoje lenkų okupacijos laikais, paskui sovietinės rusų okupacijos laikais - vėl ims masiškai virsti lenkais, rusais ir vokiečiais, na, gal dabar nebe vokiečiais, o anglais ar dar kuo. Ir tai, kad iš čia bėgama, kad iš čia „reikia bėgti“, reiškia, kad čia būti nebeliko prasmės. Nes jeigu yra prasmė, tai viską galima pakelti, visas kliūtis įveikti. O kodėl nebėra prasmės? Ogi todėl, kad tos prasmės pasireiškimai